

قیمت نفت خام در گذر زمان

نویسنده: مرتضی طالعی
مشاور سرمایه گذاری

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

قیمت نفت در گذر زمان

نویسنده: مرتضی طالعی

مشاور سرمایه گذاری

بررسی تحلیل عوامل موثر بر قیمت نفت در طول تاریخ

بدون شک نفت یکی از مهمترین اجزا در دوران شتاب صنعتی در کشورهای پیشرفته در سده گذشته بوده است. با وجود پیدایش انرژی های تجدید پذیر، بسیاری از کشورهای پیشرفته هنوز نیاز حیاتی به این کالای استراتژیک دارند. هنوز مردم جهان برای تامین سوخت حمل و نقل و گرمایش مجبور به استفاده از فرآورده های نفتی هستند. از این روست که نفت ارزش بالایی داشته و طلای سیاه نام گرفته است.

قیمت نفت مانند سایر کالاها نامنظم است بدین معنا که دایما در حال نوسان است. اما چه عواملی قیمت نفت خام را بالا میبرند و نوسانات نفت تابع چه شرایطی است؟ جواب این معادله بسیار ساده است اما در پس خود زنجیره ای از عوامل پیچیده ی سیاسی اجتماعی اقتصادی جغرافیایی و انسانی را داد.

عرضه و تقاضا

نگاهی به اطراف خود بیندازید هر آنچه در کنار خود دارید انواع کالا مسکن خودرو ، قیمت تمام آنها بر اساس میزان عرضه و تقاضاست فرض کنید در شهری بزرگ زندگی می کنید که جمعیت زیادی برای کار و اقامت در خود جای داده است اما به علت کمبود خانه روز به روز به قیمت ان افزوده می شود و قیمت مسکن در ان شهر از شهرهای دیگر بالاتر است و ارزش زیادی دارد. مثال دوم ، بسیاری از کارخانه ها از فروش لوازم خانگی و توزیع ان خودداری می کنند و تقاضا همچنان بالاست این سبب دستکاری عمدی قیمت می شود کاهش شدید عرضه و ثابت ماندن میزان تقاضا سبب رشد قیمت لوازم خانگی می شود.

نفت

نفت دو طرف دارد ، کشورهای تولید کننده (عرضه) کشورهای مصرف کننده (تقاضا) هرگاه به هر دلیلی اعم از بحران سیاسی جنگ اعتصاب طرف تولید کننده اقدام به کاهش تولید خود کند جهان با کمبود تولید نفت مواجه شده و قیمت نفت بالا می رود اما اگر کشور های مصرف کننده یا همان طرف تقاضا در اثر رکود

اقتصادی فعالیت های صنعتی خود را کاهش دهند و واردات نفتشان را کم کنند قیمت نفت با کاهش شدیدی روبرو خواهد شد.

ما در این کتاب سعی داریم تا با نگاهی تاریخی به رویداد های جهان و تاثیر پذیری قیمت نفت از آن ، روشی به منظور پیش بینی قیمت نفت ارائه دهیم.

چه نیازی به دانستن و پیش بینی قیمت اتی نفت داریم؟

مطالعه این کتاب به تمام افرادی که در بورس اوراق بهادار و یا بازارهای مالی بین المللی فعالیت دارند و آینده اقتصادی انها به نحوی با این کالای اساسی ارتباط دارد پیشنهاد میشود. در بورس ایران بسیاری از سهام های نفتی و پالایشگاهی به قیمت نفت ارتباط دارد. با دانستن روند قیمتی نفت در ماه های آینده می توان به سود های بالا رسید . در بازارهای بین المللی بسیاری از معامله گران فیوچرز نفت معامله میکنند و بدون توجه به اخبار نفتی و رویدادهایی که هر روز بر قیمت نفت تاثیر می گذارند صد در صد در ترید خود دچار شکست های مالی سنگین خواهند شد.

تاریخچه پیدایش نفت

اقوام متمدن دوران باستان، به‌ویژه سومری‌ها، آشوری‌ها و بابلی‌ها، در حدود چهارهزار و پانصد سال پیش در سرزمین بین‌النهرین (عراق امروزی) با برخی از مواد نفتی که از دریاچه قیر به‌دست می‌آمد، آشنایی داشتند. آنان از خود قیر به‌عنوان ماده غیرقابل نفوذ برای عایق‌کاری کشتی‌ها استفاده می‌کردند. در قرون وسطی دانشمندان مسلمان با تولید نفت سفید و نفت ضروری از آن برای چراغ‌ها استفاده کردند و خیابان‌ها و حمام‌های شهر بغداد به وسیله قیر و ماسه پوشانده می‌شد. اولین

میدان نفتی دنیا در باکو در قرن نهم ساخته شد که به گفته مارکو پولو که در قرن سیزده به آنجا سفر کرده محصولات آن با صدها کشتی حمل می‌شد. در داستان‌ها آمده‌است که نوح نیز کشتی خود را با قیر پوشاند تا آب به درون آن نفوذ نکند.

اولین چاه اکتشافی مدرن نفت در سال ۱۷۴۵ در فرانسه و اولین چاه استخراج نفت توسط کنل دریک در سال ۱۸۵۹ در پنسیلوانیا حفاری شد.

با توسعه و پیشرفت تکنولوژی حفاری در اواسط قرن نوزدهم و تکنولوژی تقطیر و پالایش نفت در اواخر قرن نوزدهم و استفاده

از آن در موارد غیر سوختی، جهش حیرت‌آوری بوجود آمد. بطوری‌که امروزه صنایع پتروشیمی نقش اساسی و بنیادی در رفع نیاز عمومی جامعه به عهده دارد.

کشف نفت در ایران

ویلیام ناکسی داریسی یک میلیونر استرالیایی ، نخستین فردی بود که با روشهای جدید روز و دستگاههای حفاری مکانیکی در ایران به اکتشاف نفت و حفر چاه پرداخت. او ابتدا گروهی فنی را به سرپرستی زمین شناسی به نام برلز استخدام و به ایران اعزام کرد. این گروه ، پس از بررسیهای زمین شناسی ، گزارش رضایت بخشی داد. احتمال وجود نفت در حوالی قصرشیرین و شوشتر را زیاد و در دیگر نقاط امیدوار کننده دانست. پس از دریافت این گزارش ، داریسی نماینده ای به نام ماریوت را در سال 1901 به دربار ایران فرستاد ماریوت امتیاز اکتشاف و استخراج نفت در تمام ایران ، بجز پنج ایالات شمالی را از مظفرالدین شاه گرفت. چند ماه پس از امضای قرار داد، حفاری اولین چاه در محلی به نام چیا سرخ یا چاه سرخ ، در شمال غرب قصرشیرین آغاز شد. کار حفاری به علت نبود راه و ناامنی به

کندی پیش می رفت تا آنکه در تابستان 1903 در عمق 507 متری به گاز و کمی نفت رسید.

چاه دوم هم در همین ناحیه در عمقی مشابه به نفت رسید. بهره دهی این چاه در حدود 175 بشکه در روز بود. داری با ارزیابی نتایج دریافت اگر در ناحیه چپاسرخ نفتی بیش از این مقدار هم بیابد به علت دوری از دریا و نبود امکان حمل به بازار مصرف، سودی عاید او نخواهد شد. ناحیه را ترک کرد و به خوزستان روی آورد.

منطقه چپاسرخ در مرزبندیهای بعدی به دولت عثمانی واگذار شد و اکنون چپاسرخ یک میدان نفتی کوچکی در عراق است. در منطقه خوزستان اولین و دومین چاه حفر شده شرکت، خشک بودند. در نیمه اول سال 1908 سرمایه شرکت روبه پایان بود و هنوز نفتی کشف نشده بود. روسای شرکت به مسئول عملیات که مهندسی به نام دینولدز بود: دستور توقف عملیات را می دهد. ولی او که در محل وضع را بهتر ارزیابی کرده بود چند روزی از اجرای دستور توقف خودداری نمود و به حفاری ادامه می دهد. در روز پنجم خرداد 1287 شمسی مته حفاری به لایه نفت دار برخورد و نفت با فشار از چاه فوران نمود. عمق چاه 360 متر بود. دومین چاه که ده روز بعد به نفت رسید 307 متر عمق داشت با به نفت رسیدن این دو چاه وجود نفت به مقدار زیاد در ایران به اثبات رسید. پس از کشف نفت در ایران در سال 1909 شرکت سابق نفت ایران وانگلیسی تشکیل شد.

از سال 1908 تا سال 1928 تمام نفت تولیدی ایران از میدان نفتی مسجدسلیمان استخراج شد. در این سال میدان نفتی هفتکل، در سال 1930 میدان نفتی گچساران، در سال 1936 میدان نفتی

آغاچاری و در سال 1938 میدان های نفتی لالی و نفت سفید کشف گردید. میدان نفت خانه را در عراق ، در سال 1927 شرکت نفت انگلیسی و عراق کشف کرد.نیمی از این میدان در خاک ایران قرار دارد که اکنون نفت شهر نامیده می شود. با کشف این هفت میدان نفتی حوزه مورد قرار داد شرکت نفت سابق ایران وانگلیس به صورت یکی از مناطق مهم نفتی جهان درآمد .

در سال 1329 با ملی شدن صنعت نفت از شرکت نفت ایران و انگلیس خلع ید به عمل آمد. پس از کودتای 28 مرداد 1332 و عقد قرارداد با کنسرسیومی که از چندین شرکت بزرگ نفتی تشکیل شده بود عملیات اکتشافی گسترده ای در دو دهه 1960 و 1970 در حوضه رسوبی زاگرس انجام شد و تعداد میدان های نفتی بزرگ و کوچک که در این حوضه و در خشکی کشف شده بود به پنجاه میدان رسید . اکتشاف نفت در خلیج فارس در اواخر دهه 1950 آغاز گردید و اولین میدان نفتی بهرگانسر در سال 1960 کشف گردید. در دهه 1960 بیش از ده میدان نفتی در بخش ایرانی خلیج فارس کشف گردد. این دهه از نظر تعداد میدانهای نفتی کشف شده در خشکی و دریا در ایران دهه منحصر به فردی است. در سال 1305 سه مهندس روسی در خارج از حوضه قرار داد شرکت سابق نفت ایران وانگلیس در خوریان سمنان اقدام به حفر چاه نمودند . چاه حفر شده در خوریان شایع شد که به نفت رسیده است ولی واقعیت این بود که در عمق صدمتری چاه به آبی مخلوط با مقدار کمی نفت برخورد کرده بود .

در سال 1308 چند زمین شناس خارجی توسط شرکت تحقیقات ایران و فرانسه به نواحی مازندران و سمنان اعزام و مطالعاتی انجام دادند و پس از حفر دو حلقه چاه کم عمق در مشرق بابل سر که نتیجه ای به بار نیاورد، شرکت ، منحل و کارشناسانش در سال 1310 ایران را ترک کردند .

در سال 1314 هنگام حفر قنات در جنوب قم آثاری از مواد نفتی در روی آب قنات دیده شد. دولت وقت پس از اطلاع واحدی به نام اداره مهندسی اکتشافی در وزارت دارایی تاسیس نمود که وظیفه آن اکتشاف نفت در نواحی مرکزی و شمالی کشور بود. این واحد با استخدام چند کارشناس آلمانی و خرید دو دستگاه حفاری ضربه ای و دورانی ، عملیات را در نواح قم و مازندران آغاز کرد، دو حلقه چاه درخشت سرو و دو حلقه چاه نزدیک به کوه نمک حفر شد. حفاری ها نتیجه ای به بار نیاورد و در سال 1318 متوقف شد . در سال 1327 دولت ایران برای انجام اکتشاف در خارج از حوضه قرارداد شرکت نفت سابق ایران و انگلیس ، شرکت سهامی نفت ایران را تشکیل داد. این شرکت از سال 1328 عملیات اکتشافی را با استخدام زمین شناسان سوئیسی و مهندسی معدن ایرانی آغاز و در سال 1335 در تاق دیسی البرز در ناحیه قم نفت قابل ملاحظه ای کشف نمود. در سال 1337 میدان گازی سراجه در شرق قم کشف شد. پس از ملی شدن صنعت نفت و تشکیل شرکت ملی نفت ایران ، شرکت ایران نفت در سال 1339 به آن

پیوست و به فعالیت اکتشافی درخارج از حوضه قرارداد باکنرسیوم سابق با نام امور اکتشاف واستخراج ادامه داد. در سال 1345 این شرکت در دشت مغان آذربایجان و در سال 1346 در گرگان به ترتیب نفت و گاز کشف کرد. بهره برداری از نفت دشت مغان به علت تراوایی بسیار کم سنگ مخزن اقتصادی نیست. گاز کشف شده در گرگان نیز به علت بهره دهی کم چاه که در حدود پنج میلیون پای مکعب در روز است اقتصادی تشخیص داده نشده است. امور اکتشاف واستخراج شرکت ملی نفت ایران در سال 1347 میدان عظیم گازی خانگیران و در سال 1360 میدان گازی گنبدلی را به ترتیب در غرب و جنوب شهر سرخس کشف کرد.

جنگ جهانی دوم و نوسان قیمت نفت

تا قبل از جنگ جهانی دوم نفت تنها در ایالات متحده امریکا به میزان محدودی تولید و مبادله میشد. با شروع جنگ جهانی و تخریب بسیاری از نقاط جهان بسیاری از امپراطوری های استعمارگر اروپایی جای خود را به جهان دوقطبی امریکا- شوروی دادند. با پیمان مارشال کشور های اروپایی و شوروی توافق کردند تا قیمت نفت به صورت آزاد و بر اساس رقابت

قیمتی و خرید با قیمت کف بازار صورت پذیرد. در نتیجه قیمت نفت خام بین 2 تا 3 دلار در نوسان بود و ثبات نسبی را تجربه کرد.

با پایان جنگ جهانی دوم سلطه امریکا بر بسیاری از کشورهای نفت خیز آغاز شد و پیمان های نفتی بین این کشورها و ایالات متحده کنترل تولید و توزیع نفت و قیمت ان عملا به دست آمریکا افتاد. در نتیجه ی تسریع فرایند صنعتی سازی در امریکا و نیاز مبرم کشورهای پیشرفته به نفت ، کشورهای تولید کننده باید مطیع بی چون وچرای امریکا می شدند و کشورهای بسیار زیادی در دام استثمار نفتی ایالات متحده امریکا گرفتار شدند. اما اتفاقاتی در راه بود و قیمت نفت دستخوش نوسانات جدید میشد.

نهضت ملی شدن صنعت نفت

قیمت نفت چهار برابر شد

با شروع دهه 1970 جنگ شش روزه بین اعراب و اسرائیل به رهبری مصر آغاز شد گرچه در ابتدای جنگ اعراب به موفقیت های چشمگیری رسیدند اما به حمایت امریکا و هلند ورق جنگ برگشت و این اسرائیل بود که در مرز های کشورهای عرب در حال پیشروی بود.

کشور های عرب و مسلمان که از این اقدام امریکا خشمگین بودند تصمیم گرفتند تولید نفت خود را کاهش داده و از صادرات نفت به امریکا و هلند جلوگیری کنند و این اولین تحریم نفتی امریکا توسط کشورهای تولید کننده نفت بود. قیمت نفت از 3 دلار ظرف مدت بسیار کوتاهی به 12 دلار رسید.

باز هم افزایش

در سال 1979 میلادی با وقوع انقلاب اسلامی ایران امریکا شریک استراتژیک خود در منطقه یعنی محمدرضا شاه پهلوی را از دست داد. یک بله قربان گوی عالی که به دستور امریکا

روزانه میلیون ها بشکه نفت را برای کنترل قیمت صادر می کرد.

جمهوری اسلامی صادرات نفت خود را کاهش داد از طرف دیگر عربستان سعودی هیچ اقدامی برای جبران کاهش صادرات نفت ایران انجام نداد و حتی میزان تولید نفت خود را کاهش داد. در سال 1359 شمسی با آغاز جنگ ایران و عراق ، دوکشور بزرگ تولید کننده نفت وارد جنگی عظیم شدند بمباران سکوهای نفتی جنگ نفتکش ها این بار قیمت جهانی نفت را از 14 دلار در هر بشکه به 35 دلار رساند.

